hal etish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Interfaol metodlar orqali talabalar mustaqil fikrlash, tahlil qilish va qaror qabul qilish kabi muhim kompetensiyalarni egallaydi. Bu esa zamonaviy turizm sohasida raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Takliflar:

•interfaol metodlarni keng joriy etish;

•o‘qituvchilar malakasini oshirish;

•raqamli texnologiyalarni qo‘llash.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati (References):

(1). Saydullayeva Z. (2024). Pedagogik ta’lim jarayonlarida interfaol metodlar qo‘llanilishi. “Universal xalqaro ilmiy jurnal”.

(2). Meliqulova F.T. (2026). Ta’lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish samaradorligi. “Ustozlar uchun jurnal”, 92(1), 66–76.

(3). Ne’matova M.V., Saloxiddinova R.S. (2025). Interfaol metodlarning o‘quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantirishdagi ahamiyati. “Ta’lim innovatsiyasi va integratsiyasi”, 1(1), 12–20-betlar.

(4). Mehmonov M.H., Abduraximov Z.A. (2023). Interfaol metodlar va ularning ta’lim jarayonidagi mohiyati. “Бюллетень педагогов нового Узбекистана”, 1(6), 16–18-betlar.

(5). Choriqulova I.I. (2025). Geografiya fanlarida noan’anaviy darslar va ta’limning interfaol usullari. Лучшие интеллектуальные исследования.

Mamatkulova Fotima Ashirkulovna (O‘zDJTU “Ingliz tili nazariy fanlar” kafedrasi katta o‘qituvchisi; mamatkulovafotima@gmail.com)

INGLIZ TILIDA NOFILOLOGIK TA’LIM YO‘NALISH TALABALARINING TIL KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH

Annotatsiya. *Ushbu maqolada nofilologik oliy ta’lim muassasalari, xususan, geografiya yo‘nalishi talabalarining ingliz tilidagi kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishning ilmiy-nazariy muammolari tadqiq etiladi. Maqolada ESP (maxsus maqsadlarga yo‘naltirilgan ingliz tili) o‘qitishning o‘ziga xos xususiyatlari, fanlararo integratsiyaning ahamiyati va geografik terminologiyani o‘zlashtirishdagi to‘siqlar tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida talabalarning kasbiy nutqini rivojlantirish bo‘yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *til kompetensiyasi, nofilologik yo‘nalish, ESP, geografiya, fanlararo integratsiya, kommunikativ yondashuv, terminologiya, kognitiv rivojlanish.*

Маматкулова Фотима Аширкуловна (Старший преподаватель кафедры теоретических аспектов английского языка, Узбекский государственный университет мировых языков; E-mail: mamatkulovafotima@gmail.com)

ФОРМИРОВАНИЕ ЯЗЫКОВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ НЕФИЛОЛОГИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ ПРИ ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация. *В данной статье исследуются научно-теоретические проблемы развития иноязычной коммуникативной компетенции студентов нефилологических высших учебных заведений, в частности, направления «География». В статье анализируются особенности преподавания ESP (английский для специальных целей), значение междисциплинарной интеграции и барьеры в освоении географической терминологии. По результатам исследования разработаны методические рекомендации по развитию профессиональной речи студентов.*

Ключевые слова: *языковая компетенция, нефилологическое направление, ESP, география, междисциплинарная интеграция, коммуникативный подход, терминология, когнитивное развитие.*

Mamatkulova Fotima Ashirkulovna (Senior Teacher, Department of Theoretical Aspects of the English Language, Uzbekistan State World Languages University; E-mail: mamatkulovafotima@gmail.com)

DEVELOPMENT OF LINGUISTIC COMPETENCE OF STUDENTS OF NON-PHILOLOGICAL SPECIALTIES IN TEACHING ENGLISH

Annotation. *This article explores the scientific and theoretical problems of developing the English communicative competence of students in non-philological higher education institutions, specifically within the Geography department. The article analyzes the specific characteristics of teaching ESP (English for Specific Purposes), the significance of interdisciplinary integration, and the obstacles in mastering geographical terminology. As a result of the research, methodical recommendations for developing students' professional speech have been developed.*

Keywords: *Language competence, non-philological direction, ESP, geography, interdisciplinary integration, communicative approach, terminology, cognitive development.*

Kirish. Globalizatsiya jarayonida bo'lajak mutaxassislarning xorijiy tillarni egallashi zamonaviy oliy ta'limning ustuvor vazifalaridan biriga aylandi. Ayniqsa, nofilologik yo'nalishlarda, jumladan, geografiya sohasida ingliz tili nafaqat muloqot vositasi, balki xalqaro ilmiy bazalardan foydalanish, zamonaviy GIS (Geografik axborot tizimlari) texnologiyalarini o'zlashtirish va global ekologik muammolarni muhokama qilish uchun zaruriy instrumental vositadir.

Bugungi kunda nofilologik fakultetlarda ingliz tili o'qitishning strategik maqsadi talabalarning kasbiy muloqot ehtiyojlarini qondirish bilan belgilanadi. Bu jarayon ilmiy adabiyotlar tahlili, kasbiy hujjatlar generatsiyasi va xalqaro miqyosdagi tajriba almashinuvi kabi muhim komponentlarni o'z ichiga oladi. Binobarin, ta'lim mazmunini kasbiy kommunikatsiya va terminologik tizim asosida qurish metodik jihatdan ustuvor ahamiyat kasb etadi. Ushbu yondashuv kasbiy leksikani o'rgatishning nazariy-metodik asoslarini yanada takomillashtirish zaruriyatini yuzaga keltiradi

Zamonaviy lingvodidaktik qarashlarga ko'ra, kasbiy yo'naltirilgan til o'qitish (ESP – English for Specific Purposes) talabalarning ehtiyojlari va kelgusidagi kasbiy faoliyatini inobatga olgan holda tashkil etilishi lozim. Bu yondashuv sohaviy leksikani tanlash, tizimlashtirish va o'qitish metodikasini ishlab chiqishda ehtiyoj tahlili, autentik materiallardan foydalanish va kommunikativ vaziyatlarni modellashtirish kabi tamoyillarga tayangan holda amalga oshiriladi. Shunday ekan, nofilologik ta'lim yo'nalishi talabalariga ingliz tilida sohaviy leksikani o'rgatish maxsus metodik yondashuvni, integrativ va kompetensiyaga asoslangan ta'lim modelini qo'llashni taqozo etadi [6].

Biroq bugungi kunda geografiya yo'nalishi talabalariga ingliz tilini o'rgatishda qator ilmiy-nazariy muammolar mavjud. Bularga darsliklarning soha mutaxassisligiga mos kelmasligi, talabalarning bazaviy til darajasi pastligi va til o'rganishga nisbatan motivatsiyaning yetishmasligini misol qilish mumkin. Til kompetensiyasini rivojlantirish bu shunchaki grammatik qoidalarni yodlash emas, balki talabaning kasbiy faoliyatida tilni erkin qo'llay olish qobiliyatini shakllantirishdir.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Mazkur izlanishda nofilologik ta'limda sohaviy leksikani o'qitish metodikasini takomillashtirish masalasi kompleks metodologik yondashuv asosida tadqiq etildi. Nazariy tahlil bosqichida ESP (maxsus maqsadlarga yo'naltirilgan ingliz tili) paradigmasining evolyutsiyasi o'rganilib, Hutchinson va Waters'ning ehtiyoj tahlili hamda Dudley-Evans va St.John'ning kommunikativ vazifalarni modellashtirishga oid qarashlari metodik asos sifatida olindi. Leksik kompetensiyani shakllantirishda Nation tomonidan taklif etilgan semantik-funksional triada (shakl, ma'no va qo'llanilish) sohaviy terminologiyani o'rgatishning asosiy mezoni sifatida qabul qilindi. Shu bilan birga, akademik J. Jalolovning xorijiy tillarni o'qitish metodikasiga oid fundamental prinsiplari, xususan, leksik birliklarni tizimli va bosqichma-bosqich o'zlashtirish hamda terminologik aniqlikni ta'minlash tamoyillari tadqiqotning nazariy obyektivligini ta'minladi.

Ilmiy adabiyotlarda kompetensiya tushunchasi bilim, ko'nikma va malakalarning majmuyi sifatida talqin etiladi [3]. Geografiya yo'nalishi talabalari uchun til kompetensiyasi leksik, diskursiv va sotsiomadaniy tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi [4]:

- leksik kompetensiya. Geografik terminlar (relyef, landshaft, iqlim o'zgarishi, gidrosfera va b.) bilan ishlash;
- diskursiv kompetensiya. Geografik jarayonlarni ingliz tilida mantiqiy bayon eta olish;
- Sotsiomadaniy kompetensiya. Xalqaro konferensiyalarda va ilmiy muloqotda etika qoidalariga rioya qilish.

Tadqiqot metodologiyasi. Geografiya yo'nalishida ingliz tilini o'qitish "Content and Language Integrated Learning" (CLIL) metodikasiga tayanishi lozim [5]. Bu yondashuvda til o'rganish bevosita sohaviy mavzular bilan bog'lanadi. Masalan, "Atmosfera" mavzusini o'rganayotganda talaba ham yangi geografik ma'lumot oladi, ham shu mavzuga oid inglizcha terminologiyani o'zlashtiradi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, asosiy muammolardan biri "terminologik chalkashlik"dir [2]. Geografiyada ko'plab so'zlar kundalik tilda bir ma'noni, ilmiy tilda esa boshqa ma'noni anglatadi (masalan, "table" – kundalik tilda "stol", geografiyada esa "plato" yoki "jadval"). Shuningdek, o'quv dasturlarida filologik yo'nalishlar uchun mo'ljallangan metodikalardan foydalanish nofilologik talabalarda zerikish va "bu til menga kasbim uchun kerak emas" degan noto'g'ri tushunchani shakllantirmoqda.

Kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan ta'lim modeli kutilayotgan natijalarning samaradorligini ta'minlovchi asosiy omil hisoblanadi. Mazkur modelga muvofiq, nazariy bilim va amaliy ko'nikmalar faqat real hayotiy hamda kasbiy kontekstda tatbiq etilgandagina to'laqonli kompetensiya sifatida shakllanadi.

Tadqiqot jarayonida sohaviy leksikani loyiha ishlari, keys-stadi (case-study) hamda kasbiy diskursni modellashtirish metodlari orqali o‘qitish talabalar tomonidan terminologik birliklarning semantik va funksional jihatlarini chuqur o‘zlashtirish imkonini berdi. Natijada ta’lim oluvchilar passiv axborot qabul qiluvchi subyektdan bilim hosil qilish jarayonining faol ishtirokchisiga aylandi.

Geografiya talabalarining nutq kompetensiyasini oshirishda kommunikativ yondashuv va interfaol metodlar (Case-study, Role-play) asosiy o'rin tutadi [4]. Zamonaviy metodika talabaning kasbiy faoliyatida tilni instrumental vosita sifatida qo'llashiga qaratilmog‘i lozim [2].

• Case-study. Muayyan hududning ekologik muammosini ingliz tilida tahlil qilish va yechim taklif etish.

• Role-play. “Xalqaro ekologik sammit” yoki “Sayyohlik agentligi” kabi rolli o‘yinlar.

• Digital Mapping. Google Earth kabi dasturlardan foydalangan holda ingliz tilida prezentatsiyalar tayyorlash.

Tahlil va natijalar. Olingan natijalar nofilologik ta’lim yo‘nalishlarida ingliz tili o‘qitish strategiyasini tubdan isloh qilish hamda o‘quv dasturlarini bevosita mutaxassislik ehtiyojlari bilan integratsiyalash zaruriyatini dalillaydi. Kasbiy terminologiyani o‘zlashtirishda differensial va kompetensiyaviy yondashuvlarning tatbiq etilishi ta’lim samaradorligini kafolatlovchi muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Tadqiqotning istiqbolli bosqichlari sifatida kasbiy leksika o‘qitishning differensial modellarini yaratish, terminologik minimumlarni shakllantirish va leksik kompetensiyani baholash indikatorlarini tizimlashtirish belgilandi. Shu bilan birga, raqamli platformalarda kasbiy til o‘rgatishning metodologik asoslarini empirik tahlillar orqali kengaytirish nazarda tutiladi.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, geografiya yo‘nalishi talabalarining til kompetensiyasini rivojlantirish uchun ta’lim jarayonini to‘liq kasbiy yo‘naltirilgan (professional-oriented) asosga o‘tkazish zarur. Muammolarni bartaraf etish uchun:

1. O‘quv materiallarini geografiya sohasidagi eng so‘nggi ilmiy yangiliklar bilan boyitish.
2. Talabalarning mustaqil ishlarini loyiha asosida tashkil etish (Project-based learning).
3. Fanlararo bog‘liqlikni (geografiya + ingliz tili) kuchaytirish lozim.

Bu yondashuv talabalarning nafaqat til bilish darajasini oshiradi, balki ularning xalqaro mehnat bozorida raqobatbardosh mutaxassis bo‘lib yetishishini ta’minlaydi. O‘qitish jarayonida raqamli texnologiyalar va interaktiv metodlarning uyg‘unlashuvi talabalarda mustaqil bilim olish ko‘nikmalarini rivojlantirish va sohaviy leksikani mnemonik jihatdan mustahkamlashda yuqori ko‘rsatkichlarni qayd etdi. Xususan, muammoli ta’lim texnologiyalari terminologik bazani amaliy kasbiy vaziyatlar bilan bog‘lashda muhim metodologik ahamiyat kasb etdi. Bu esa, o‘z navbatida, nofilologik ta’lim yo‘nalishlarida kasbiy-kommunikativ tayyorgarlik darajasini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

(1). Hutchinson T., Waters, A. (1987). English for Specific Purposes. A learning-centred approach. Cambridge University Press.

(2). Dudley-Evans T., St John M.J. (1998). Developments in English for Specific Purposes: A multi-disciplinary approach. Cambridge University Press.

(3). Hymes D.H. (1972). On Communicative Competence. Penguin Books.

(4). Jalolov J. (2012). Chet til o‘qitish metodikasi. “O‘qituvchi” nashriyoti.

(5). Coyle D., Hood P., Marsh D. (2010). CLIL: Content and Language Integrated Learning. Cambridge University Press.

(6). Umuxonov N.B. (2026). Nofilologik ta’lim yo‘nalishi talabalariga ingliz tilida sohaviy leksikani o‘rgatish metodikasi. Advances in Science and Education, volume 02.

Mnajov Raxat Kuanishbaevich (Qoraqalpoq davlat universiteti 1-bosqich tayanch doktoranti)

QUIZLET ILOVASI ASOSIDA TEXNIK LEKSIKANI O‘ZLASHTIRISH JARAYONINING PEDAGOGIK TAHLILI

Annotatsiya. *Zamonaviy texnologiyalar, xususan mobil qurilmalar ta’lim jarayoniga yangi yondashuvlarni olib kirdi. Bugungi kunda chet tillarni o‘rganishda mobil ilovalar keng qo‘llanilmoqda va ularning aksariyati leksikani o‘zlashtirishga qaratilgan. Ushbu tadqiqotda ingliz tilidagi texnik terminlarni o‘rganish samaradorligini aniqlash maqsadida Quizlet ilovasi tanlab olindi. Ilova foydalanuvchilarga so‘zlarni rasm, tarjima va talaffuz bilan birgalikda o‘rganish imkonini beradi hamda turli interaktiv rejimlarni taklif etadi. Tadqiqot davomida so‘zlarni yodlashning an’anaviy va raqamli usullari taqqoslandi. Natijalar*